

 Bios fond

**PODRŠKA I PODSTICAJ RURALNOG TURIZMA U OKVIRU IPARD II
PROGRAMA REPUBLIKE SRBIJE**

Priručnik namenjen edukaciji pružaoca usluga u ruralnom turizmu:

*«Podrška i podsticaj ruralnog turizma u
okviru IPARD II programa Republike Srbije»*

UVOD

Ruralni turizam je značajna komponenta integralnog i održivog razvoja sela, kao i važan faktor u podsticanju razvoja lokalne poljoprivredne i nepoljoprivredne delatnosti na selu. Takođe, ruralni turizam predstavlja i poseban podsticaj zapošljavanju. U velikom broju zemalja Evropske unije u strategije razvoja regiona i ruralnih područja uvršten je i ruralni turizam, koji pomaže u zaustavljanju migracija stanovništva iz ruralnih sredina u urbane centre, stvara nova radna mesta i doprinosi društveno-ekonomskom napretku nedovoljno razvijenih područja.

Dostupnost IPARD fondova, jačanje socijalnog kapitala i tržišnih veza, trebalo bi da ojačaju ruralne zajednice i doprinesu njihovom održivom razvoju u budućnosti. Fokus diverzifikacije u okviru IPARD II programa će biti ruralni turizam, zbog postojanja duge tradicije podrške kroz nacionalne okvire, kao i zbog velikog potencijala i potrebe za daljim razvojem tog sektora. Štaviše, ruralna područja u Srbiji karakterišu raznovrsnost pejzaža i biološka raznovrsnost, bogato kulturno nasleđe i prirodni resursi, kao izuzetana nadogradnja za kreiranje raznovrsne turističke ponude.

Diverzifikacija ruralne ekonomije kroz viši nivo usluga i aktivnosti u ruralnom turizmu će smanjiti zavisnost prihoda isključivo od poljoprivrede i obezbediti uslove za stabilan dodatni prihod. Ova vrsta podrške doprinosi manjoj ekonomskoj i socijalnoj ugroženosti ruralnih područja. Sa druge strane, aktivnosti u ruralnom turizmu proširuju obim dodatnih usluga dostupnih ruralnom stanovništvu, kao usklađena usluga u turizmu sa proizvodima koji se zasnivaju na tradicionalnom znanju, tehnologiji, prirodnim resursima i kulturnom nasleđu.

Vesna Vandić

RURALNI TURIZAM

Srbija je zemlja pretežno ruralnog karaktera i spada u red najagrarnijih zemalja Evrope. Ruralni razvoj, kao jedna od oblasti regionalne politike, ključan je instrument za restrukturisanje poljoprivrednog sektora, čiji bi zadatak bio da usmeri i strateški iskoristi potencijal turistički atraktivnih sela. U skladu sa izraženim ekonomskim i drugim funkcijama turizma, kao i raznolikim i visokovrednim potencijalima, Strategijom razvoja turizma Republike Srbije i Prostornim planom Republike Srbije i njenom ekonomskom politikom date su mogućnosti i odgovarajući značaj razvoju ove delatnosti. Pored toga, Strategijom razvoja turizma u Srbiji i Strategijom ruralnog razvoja Srbije, utvrđen je selektivni pristup, pri čemu se ruralni turizam tretira kao prioritetan u okviru onih vidova turizma koji su vezani za aktivni turizam i turizam posebnih interesovanja.

Ruralni turizam je u isto vreme i stara i nova pojava. Interesovanje za aktivni odmor u seoskim predelima Evrope počelo je da raste već tokom 19. veka, kao reakcija na pritisak rastuće urbanizacije i industrijalizacije.

Termin „seoski“ usvojila je Evropska komisija za turizam u želji da se opišu i objasne sve turističke aktivnosti u seoskim područjima. Evropa je u poslednjih 20 godina svetski lider u ponudi ruralnog turizma, pri čemu se predviđa da će to i ostati, najviše usled procesa proširenja Evropske unije, kao i usled postojanja dobro organizovane Panevropske asocijacije ruralnog turizma (Eurogites).

U Evropskoj uniji, značajna pažnja se daje podržavanju inicijativa ruralnog turizma unutar šireg konteksta razvoja sela. Komplementarna korist se postiže stvaranjem različitih mogućnosti za zaposlenje lokalnog stanovništva. U Velikoj Britaniji, na primer, promene u upotrebi zemljišta privukle su slične ideje vezane za turizam u ruralnim oblastima, uključujući pešačenje, lov, ribolov, sport i druge vidove aktivne rekreativne rekreacije. Dodatni podsticaji i zajmovi obezbeđeni su farmerima kroz nacionalne programe i planove finansiranja za raznovrsniju delatnost farmi, kako bi se pokrili troškovi nastojanja da se zemlja koristi i u nepoljoprivredne svrhe, kao što je stvaranje novih kružnih staza za šetnju, bicikлизам, jahanje... uključujući i turističku infrastrukturu i potreban marketing i publicitet.

Prema podacima Panevropske asocijacije ruralnog turizma, postoji oko 200.000 različitih i već afirmisanih registrovanih

pružalaca usluga u ruralnom turizmu Evrope, sa više od dva miliona ležaja. Procenjuje se da smeštaj na farmama, u privatnim seoskim kućama, u malim porodičnim pansionima i hotelima ostvaruje direktnu godišnju turističku potrošnju od oko 12 milijardi evra. Uključujući lokalno dodatu vrednost i multiplikativne efekte taj iznos dostiže 26 milijardi evra u korist evropske seoske privrede. Ukoliko se uključe dnevne posete i činjenica da se stvarna ponuda procenjuje na više od dvostruko od zvanično registrovanih iznosa, ukupna potrošnja u okviru ruralnog turizma u evropskim područjima procenjuje se da premašuje 65 milijardi evra. Pri tome se oko 98% svih registrovanih smeštajnih objekata ruralnog turizma nalazi u zemljama članicama Evropske unije.

Najveća receptivna i emitivna tržišta ruralnog turizma u Evropi su Francuska, Nemačka, Austrija, Velika Britanija i Italija, koje zajedno čine preko 77% ukupnog tržišta ruralnog turizma u Evropi. Danas su u Evropi najpoznatije ruralne turističke destinacije Francuske (Gites de France), Austrije, Nemačke (Urlaub am Bauernhof) i Italije (Agroturismo).

Savremeni turistički trendovi u zemljama Evropske unije odlikuju se sve većim usmeravanjem ka ruralnim destinacijama, sve izraženijom personalizacijom, povećanim interesovanjem i značajnim usredsređivanjem turista na nestandardne turističke proizvode. Zbog toga se u ovim zemljama u kreiranju turističke ponude sve veća pažnja posvećuje razvoju ruralnog turizma koji danas čini jednu od važnih komponenata razvoja ne samo turizma, nego integralnog i održivog razvoja sela i ruralnih regiona.

Ruralni turizam predstavlja kombinaciju mnogih različitih aspekata doživljavanja, deljenja i prezentovanje ruralnog života. Ruralni doživljaji mogu da se definišu u smislu ruralnih aktivnosti, doživljaja i smeštaja. Kombinacija ovih formi čini suštinu ruralnog turizma.

Ruralna područja zauzimaju 90% teritorije Evropske unije i u njima živi 60% njenog stanovništva. Poljoprivreda i šumarstvo koriste najveći deo teritorije i imaju ključnu ulogu u upravljanju prirodnim resursima u ruralnim područjima.

Sinergija poljoprivrede i turizma obezbeđuje socio-ekonomski razvoj ruralnih područja i platforma je ekonomске diversifikacije u ruralnim zajednicama, pa je zato jačanje politike ruralnog razvoja postalo jedan od najvećih prioriteta Evropske unije.

IZAZOVI I MOGUĆI PRAVCI RAZVOJA RURALNOG TURIZMA U SRBIJI

Pojavom urbanizacije i industrijalizacije u većini evropskih zemalja, a samim tim potrebe za odmorom i rekreativnjom, sve je više turista koji planiraju više kraćih odmora u područjima očuvane prirode, čistog vazduha, zdrave hrane. Idealne destinacije za ove turiste su upravo ruralna područja, seoski predeli i salaši, koji su prave oaze mira i odmora, a koji su i ranije bili simboli blagostanja, dobrog odmora i prestiža.

Srbija ima izuzetno povoljne uslove za razvoj turizma na selu. Pre svega, to su posebno povoljni uslovi očuvane prirode, uz blagu klimu, čist vazduh, još uvek nezagađene reke i jezera, očuvane predele, bogatu floru i faunu. Boravak u prirodi i ruralnom okruženju turistima pruža mogućnost za šetnje, rekreativnu, bavljenje sportom, mogućnost lova i ribolova, jahanja, branja šumskih plodova i lekovitog bilja i druge rekreativno-zabavne aktivnosti u prirodi i ruralnom okruženju. Turisti koji za to pokažu interesovanje mogu se uključiti i u aktivan odmor, odnosno rekreativno obavljanje nekih poljoprivrednih radova.

Razvoj turizma u selima Srbije, kao organizovana aktivnost započeo je pre nešto više od četvrt veka. Začeci razvoja turizma na selu vezani su za spontani pokret turista, koji su želeli da, makar na kratko, pobegnu iz gradske, ekološki narušene sredine, i određeno vreme provedu u prirodi u aktivnom, relaksirajućem odmoru. Na samom početku razvoja, ovim vidom turizma su se bavila samo pojedina domaćinstva. Vremenom, podstaknut od strane turističkih organizacija, odnosno drugih državnih organa, turizam na selu dobio je masovniji karakter. U cilju razvoja turizma na selu počela su, pretežno u brdsko-planinskim selima u Srbiji, da se osnivaju turistička društva (Devići, Brankovina, Studenica), turistički savezi opština (Kosjerić, Ivanjica, Knić), a u ovu aktivnost uključile su se i pojedine zemljoradničke zadruge i ugostiteljsko-turistička privreda. Prema podacima iz statistike, krajem osamdesetih godina 20.veka turizmom se u Srbiji bavilo 50 sela sa oko 3.000 ležaja u 800 seoskih domaćinstava.

Dosadašnji razvoj seoske turističke ponude Srbije karakteriše nekoordinirani i nesinhronizovani razvoj komponenata ponude, bez koordinacije i usklađivanja s drugim subjektima u turizmu. Takav razvoj formirao je nekompletну i nedovoljno diferenciranu ponudu

ruralnog turizma.

Poslednjih nekoliko godina, sa koordinacijom, marketingom i kampanjom na nacionalnom nivou i od strane lokalnih turističkih organizacija, dosta je urađeno na planu kvalitetnije i potpunije ponude ruralnih turističkih sadržaja. Zapaža se da osnovu te ponude čine uglavnom lokalne i regionalne manifestacije, koje pored snažne tradicije imaju razrađene kanale prodaje i promocije. U Srbiji se godišnje održi preko hiljadu različitih manifestacija od kojih su mnoge seoskog karaktera (festivali, smotre, igre, sportsko-rekreativna takmičenja, sajmovi i izložbe, degustacije, memorijali, kulturna događanja itd.). Takođe, sve je popularniji i tzv. salašarski turizam u Vojvodini. Većina turistički aktivnih salaša locirana je duž glavnih putnih koridora i saobraćajnica računajući na vikend putovanja i tranzitne turiste. U Vojvodini, na primer, danas postoji više od 30 salaša koji nude turističke sadržaje (noćenje, ishranu, zabavu, rekreaciju). Većina salaša se nalazi u severnoj Bačkoj, oko Subotice i Palića, zatim u južnoj Bačkoj, kod Novog Sada (Čenejski salaši) i duž puta Novi Sad – Zrenjanin, u Južnom Banatu (Skorenovac) itd. Postojanje ovakvih lokaliteta sa specifičnom i atraktivnom ponudom u znatnoj meri podstiče i kružne ture, kao značajan segment turističke ponude ruralnih područja.

Jedan od najvažnijih zadataka u razvoju ruralnog turizma je svakako edukacija domaćina i članova domaćinstava za bavljenje ovom delatnošću. Najpre je potrebno, kroz stručnu obradu domaćih i stranih pozitivnih iskustava u bavljenju turizmom na selu, ukazati domaćinima na ekonomsku opravdanost bavljenja ovom delatnošću. Uz to, primenom adekvatnog marketinga i tržišnog nastupa može se postaviti i neophodan cilj da se tržištu, odnosno domaćim i inostranim turistima predstave ruralni predeli sa izuzetnim vrednostima, atrakcijama i mogućnostima koje nudi ruralni turizam.

Razvoj ruralnog turizma mora nužno da se odvija kroz saradnju ne samo na nivou lokalnih zajednica nego i kroz regionalnu saradnju i integraciju u šire programe turističke ponude. Da bi stekao značajnu promociju na turističkom tržištu u pojedinim regionima i turističkim destinacijama, ruralni turizam zahteva primenu profesionalnog marketinškog pristupa, koji bi sve više morale da preduzimaju lokalne samouprave, turističke organizacije, turističke agencije, poslovna udruženja i poslovni sektor u turizmu.

Osnovni cilj marketing aktivnosti u ruralnom turizmu jeste formiranje takve turističke ponude, koja će turistima pružiti širok spektar raznovrsne ponude i sadržaja u cilju zadovoljenja njihovih

želja i potreba. Da bi se to obezbedilo neophodno je da subjekti koji pružaju turističke usluge međusobno sarađuju, a takođe i sa drugim subjektima koji taj razvoj planiraju i usmeravaju na makro nivou. Nosioci turističke politike koji koordiniraju razvoj turizma na svim nivoima treba da budu tako organizovani da njihova aktivnost maksimalno odražava sadašnje i očekivane zahteve domaćih i stranih turista, u skladu sa aktuelnim trendovima, dobrom praksom i potražnjom na turističkom tržištu.

Ruralni turizam predstavlja odstupnicu masovnom tržišnom turizmu zbog činjenice da privlači segmente turista koji su zainteresovani za boravak u prirodi i u ruralnim područjima, sa potrebama za aktivnim odmorom. Uprkos dugoj tradiciji, prepoznavanju važnosti ruralnog turizma kao mogućeg sredstva integralnog i održivog razvoja sela i ruralnih područja, Srbija se nalazi još u početnoj fazi razvoja. Trenutno dostignuti nivo konkurentnosti nije postigao rezultate konkurentnosti i pored činjenice da za razvoj ovog vida turizma postoje adekvatni prirodni, kulturni i socijalni preduslovi. Ruralni turizam u Srbiji predstavlja i logično treba da pripada prioritetnim tržišnim usmerenjima. Stoga je neophodno da bude postavljen u samo jezgro poslovanja i promotivnih i tržišnih aktivnosti većeg broja turističkih subjekata, jer ruralni turizam treba da doprinese očuvanju seoske sredine i kulturne baštine, kao i da ekonomski motiviše lokalno stanovništvo da ostane na selu.

Ruralni turizam u Srbiji je realni razvojni adut revitalizacije mnogobrojnih manjih i većih ruralnih prostornih celina. Razvoj turizma u ruralnim područjima može zaustaviti odlazak stanovništva iz ruralnih sredina, pre svega mladih, kroz stvaranje elementarnih infrastrukturnih uslova za opšti, znatno viši, komfor i bolju saobraćajnu dostupnost seoskih naselja. U poboljšanim uslovima infrastrukture, mnogi mlađi ljudi mogu naći ne samo ekonomске, nego i socio-kulturne motive da nastave život u ruralnoj sredini. Zbog toga se u zemljama sa razvojem turističke ponude sve veća pažnja posvećuje unapređenju turističke infrastrukture, što u mnogome doprinosi razvoju ruralnog turizma, koji danas čini jednu od važnih komponenata razvoja ne samo turizma, nego integralnog i održivog ekonomskog razvoja ruralnih regiona u celini.

Pristup ruralnim aktivnostima

Ruralne aktivnosti imaju različite nivoe složenosti, koji mogu da se svedu na dva glavna aspekta:

- Stepen angažovanja i aktivnosti turiste ili posetioca

aktivnostima u ruralnom okruženju.

- Stepen vrednosti zabave i obrazovni nivo.

Nivo angažovanja i aktivnosti turiste ili posetioca u aktivnostima u ruralnom okruženju varira od vrlo aktivnog do vrlo pasivnog. Svetski trendovi pokazuju da zabavno-edukativne aktivnosti postaju sve značajnije prilikom osmišljavanja novih destinacija, što je ključni element za diferencijaciju odredišta turista.

Pristup ruralnom smeštaju

Tipologije ruralnog smeštaja imaju karakteristike koje treba analizirati na sledeći način:

- Nivo izloženosti, kontakta, stapanja turiste sa ruralnim domaćinstvom i njegovo učešće u tom domaćinstvu.
- Nivo usluge u ruralnom smeštaju može da varira od vrlo ograničene usluge do visoko specijalizovane i prilagođene usluge. Nivo udobnosti takođe predstavlja važan aspekt nivoa smeštaja.

Stoga se ruralni turizam može razumeti u smislu ravnoteže između tipova aktivnosti i tipova smeštaja. Ruralni turizam postoji u okvirima ovih različitih definicija, pri čemu se menja i prilagođava.

Odnos između ruralnog turizma i drugih vrsta turizma

Ruralni turizam je definisan u smislu doživljaja ruralnih aktivnosti i ruralnog smeštaja. Takođe, treba imati u vidu sinergiju između ruralnih aktivnosti i drugih tipologija turističkih proizvoda. Najrelevantnije vrste turističkih tipologija sagledavaju se i u okviru korelacije i potencijala za podršku i unapređenje ruralnog turizma. Različite su tipologije turizma koje se nalaze u korelaciji sa ruralnim turizmom, a koje su od velikog značaja za kreiranje turističke ponude, unapređenje, konkurentnost i razvoj ruralnog turizma u turističkim destinacijama:

***Kulturni turizam**, motivisan otkrivanjem, interpretacijom i doživljavanjem materijalnih i nematerijalnih kulturnih doživljaja, sa pod kategorijama: **Turizam kulturne baštine** je doživljaj posetioca u vezi sa veštačkim resursima poput spomenika, arheoloških nalazišta, manastira; **Turizam etno sela i događaja o ruralnom životu** omogućava lični kontakt koji posetilac ima sa lokalnom „zajednicom“, grupom ljudi ili etničkom grupom koja je zadržala svoju lokalnu kulturu, tradiciju i običaje, koji se obično odigrava u ruralnom ili prirodnom okruženju, a glavni zadatak posetioca je da se upozna sa načinom života lokalne zajednice i da ga razume;

Gastronomski i vinski turizam: sa glavnim motivom degustacije hrane i pića sa lokalnom, nacionalnom, međunarodnom, tradicionalnom i autohtonom nivou, koji obuhvata i otkrivanje tradicionalne gastronomije, koja se odnosi na kulinarsko nasleđe, a uključuje poljoprivredne proizvode i domaća pića.

***Turizam u prirodi**, uključujući širok spektar aktivnosti koje se mogu obavljati uprirodi, sa pod kategorijama: **Ekoturizam:** kao odgovorno putovanje u prirodne predele koje čuva i poštije životnu sredinu, i unapređuje dobrobit lokalnog stanovništva, sa motivom da omogući turistima da otkrivaju prirodu, upoznaju je i bave se aktivnim odmorom; **Agroturizam:** sprcificno i aktivno učestvovanje u poljoprivrednim aktivnostima i seoskom načinu života sa ciljem da zabave ili edukuju posetioca o načinu života na farmi; **Planinski, rečni i jezerski turizam:** sa glavnim motivom za posetu planinama, predeonim celinama ili jezerima sa letnjim i zimskim aktivnostima poput trekkinga i skijanja.

***Sportski i avanturistički turizam**, sa veoma aktivnom motivacijom gde posetioci učestvuju u nekom određenom sportu ili avanturističkom događaju: **Sportski turizam** koji je motivisan učestvovanjem u sportovima koji zahteva i određeni nivo fizičke spremnosti i rizika; **Avanturistički turizam** sa aktivnostima koje se praktikuju u prirodi ili na otvorenom sa komponentom događaja, avanture ili uzbudjenja (splavarenje, istraživanje pećina, planinarenje).

***Turizam blagostanja i zdravlja**, fizički, mentalni i duhovni turizam koji kao glavni motiv ima negu i poboljšanje nečijeg opštег zdravstvenog i kondicionog stanja: **Banjski i "wellness" turizam** sa ciljem unapređenja dobrog opštег stanja i lepote, kao i prevencije bolesti, tretmani koji opuštaju, blagotvorno deluju i na telo i na duh (banje, termalne vode, vežbaonice, vežbe joge i pilatesa); **Zdravstveni turizam** kao poseban vid turizma koji obuhvata zdravstveni oporavak i medicinske tretmane i rehabilitaciju.

***Porodični i dečiji turizam**, sa osnovnim motivom odmora porodice i razvoja zdravlja porodice ili deteta: **Porodični turizam** kod koga je glavna motivacija potreba da se provede kvalitetno vreme sa svojom porodicom, počev od samaca sa decom do parova sa decom radi izgradnje bliskijih veza i deljenja iskustava i doživljaja sa članovima svoje porodice; **Dečiji turizam**, koji je posebno usmeren na razvoj potreba (društvenih, fizičkih i mentalnih) dece različitih uzrasta, sa zabavno-edukativnom komponentom; **Školski i obrazovni turizam**, kojim se upotpunjuje obrazovanje školske dece

praktičnim aktivnostima i boravkom u ruralnoj sredini edukacijom o tradicionalnom i ruralnom načinu života seoskog stanovništva.

***Obilasci**, čiji su primarni cilj završetak kružnog putovanja tokom kojeg posetilac obilazi destinaciju i obično se realizuju vozom, autobusom i automobilom.

***Turizam kratkog boravka**, čiji je cilj kratki „beg“ od svakodnevnog života i koji traje jedan vikend ili nekoliko dana i služi za odmor ili otkrivanje nečeg novog i dobro je povezana sa kratkim odmorima na selu ili u ruralnim područjima.

***Turizam velikih događaja**, čiji je cilj kreiranje turističkih programa poseta ili boravaka turista za vreme velikih međunarodnih kulturnih, zabavnih ili sportskih događaja koji uključuju međunarodne sportske događaje poput olimpijskih igara, svetskih kupova, velikih maratona, biciklističkih tura i velike međunarodne kulturne događaje i festivale.

***Turizam posebnih interesovanja**, skup specijalizovanih aktivnosti koje opredeljuju i motivišu posetioce, obuhvatajući širok spektar ponude, počev od lova do posmatranja endemskih vrsta biljaka, ribolova ili posmatranja ptica... namenjen ljudima čija će omiljena aktivnost ili hobi kojoj će posvetiti veliki deo dana svog odmora.

Analiza postojećeg stanja ruralnog turizma Srbije ukazuje na čitav niz karakteristika: postojeća turistička ponuda sa svim svojim nedostacima, podsticajima i sadašnjim marketingom ne omogućava ozbiljniji razvoj turizma u ruralnim područjima, pa samim tim umanjuje i njegov doprinos u ukupnom razvoju turizma i ruralnom razvoju. Nedvosmisleno je da postoje značajni resursi, čine se određeni napor i ulažu se određena sredstva, što otvara značajne mogućnosti razvoju turizma na ruralnom prostoru. Takođe treba naglasiti da potražnja, a posebno trendovi u turizmu, daju priliku razvoja ovog vida turizma.

Prema tome, može se zaključiti da bez obzira na dosta loše postojeće stanje turizma u ruralnim poručjima, da su mogućnosti razvoja ovog vida turizma velike i da je neophodna dalja podrška u svim segmentima njegovog budućeg razvoja.

PODRŠKA I PODSTICAJ RURALNOG TURIZMA U OKVIRU IPARD II PROGRAMA REPUBLIKE SRBIJE

IPA KOMPONENTA–RURALNI RAZVOJ (IPA RURAL DEVELOPMENT-IPARD)

Prema IPA Implementacionoj uredbi 718/2007, kojom se definišu pravila i ciljevi upotrebe sredstava iz IPA fondova (IPA - eng. «Instrument for Pre-Accession assistance», predstavlja instrument Evropske unije za bespovratnu finansijsku pretpristupnu pomoć zemljama kandidatima, kao i potencijalnim kandidatima za članstvo u EU), pomoć iz komponente namenjene ruralnom razvoju doprinosi postizanju nekoliko ciljeva, i to:

- Poboljšanju tržišne efikasnosti i sprovođenju standarda Zajednice;
- Pripremi za sprovođenje agro-ekoloških mera, kao i strategije lokalnog razvoja sela;
- Razvoju ruralne ekonomije.

Navedeni ciljevi komponente V ispunice se kroz primenu sledećih mera:

1. Ulaganja u poljoprivredu radi restrukturiranja i dostizanja standarda Zajednice kroz investicije u poljoprivredna gazdinstva.
2. Podrška sa ciljem olakšanja osnivanja i administrativnog rada grupa proizvođača u svrhe adaptiranja proizvodnje i učinka članova grupa proizvođača tržišnim zahtevima, zajedničkog iznošenja robe na tržište (priprema za prodaju, centralizacija prodaje i isporuku kupcima velikih količina robe), kao i utvrđivanja zajedničkih pravila o informacijama o proizvodnji.
3. Ulaganja u preradu i marketing poljoprivrednih i ribarskih proizvoda radi restrukturiranja ovih delatnosti i radi dostizanja standarda Zajednice, s tim da investicije na nivou trgovine na malo nisu uključene u sistem pomoći.
4. Aktivnosti za unapređenje životne sredine i prirode, kroz sprovođenje pilot projekata sa ciljem razvoja praktičnog iskustva u sprovođenju akcija radi poboljšanja životne sredine i prirode, kako na nivou administracije, tako i na nivou poljoprivrednih gazdinstava.
5. Priprema i sprovođenje lokalnih strategija razvoja sela kroz pripremu projekata saradnje u skladu sa prioritetima ruralnog razvoja i vođenje lokalnih privatno-državnih partnerstava kroz osnivanje tzv. „Lokalnih akcionih grupa-LAG-ova”.

6. Poboljšanje i razvoj seoskih infrastruktura kroz smanjenje regionalnih razlika i povećanje privlačnosti ruralnih područja za razvoj preduzetništva i obezbeđenje uslova za razvoj ruralnih ekonomija.
7. Podsticanje raznovrsnosti i razvoj ruralnih privrednih aktivnosti kroz pokretanje privredne delatnosti, stvaranje mogućnosti zapošljavanja i kroz diversifikaciju u nepoljoprivredne delatnosti.
8. Poboljšanje obuke da bi se doprinelo poboljšanju profesionalnih veština i nadležnosti lica koja su angažovana u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru i drugih ekonomskih aktera zaposlenih u oblastima koje pokriva ova komponenta.
9. Tehnička pomoć, predstavlja meru koja se odnosi na asistenciju državnoj administraciji u sprovođenju IPARD operativnog programa.

Takođe, važno je napomenuti da administracija i organizacije aktivne u oblasti ruralnog razvoja, osnovane u zemljama korisnicima pomoći u okviru ove komponente IPA, imaju pristup Evropskoj mreži ruralnog razvoja. Kroz učešće u ovoj mreži zemlja korisnik pomoći može na lakši način da ostvari saradnju sa relevantnim akterima iz oblasti ruralnog razvoja zemalja članica EU i na taj način da dodatno unapredi poljoprivredni sektor i zaštiti svoje interes na evropskom i globalnom nivou.

Zajednička poljoprivredna politika predstavlja jednu od najznačajnijih politika EU. Važnost te politike ogleda se i u izdvajanjima iz budžeta EU za njeno sprovođenje. Prema predhodnom budžetskom periodu, 43% ukupnog budžeta EU odlazilo je na ruralni razvoj i sprovođenje poljoprivredne politike EU. Imajući u vidu kompleksnost sistema zajedničke poljoprivredne politike, EU zemljama kandidatima za članstvo pruža podršku u procesu prilagođavanja poljoprivrednog sektora i ruralnih oblasti, kao i za implementaciju zakonodavstva EU u okviru Zajedničke poljoprivredne politike.

Komponenta koja se odnosi na ruralni razvoj namenjena je zemljama kandidatima sa ciljem pripreme za implementaciju i upravljanje Zajedničkom poljoprivrednom politikom EU.

Implementacija pomoći u okviru ove komponente doprinosi održivom razvoju poljoprivrednog sektora i ruralnih oblasti. Takođe, kroz proces za korišćenje ove komponente IPA, zemlje kandidati za članstvo u EU pripremaju se za korišćenje sredstava iz Evropskog

poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (*European Agricultural Fund for Rural Development – EAFRD*).

Pravni osnov i preduslovi korišćenja IPARD sredstava:

Usvojen IPARD program i odobren od strane Evropske komisije posebnom odlukom; zaključeni svi sporazumi (Okvirni, Sektorski i Finansijski) i usvojena odluka o prenošenju upravljačkih ovlašćenja Evropske komisije (okončan proces akreditacije).

Osnovni principi, na kojima se zasniva IPARD, su:

1. Podela obaveza između svih aktera,
2. Uspostavljanje efikasnog sistema interne kontrole,
3. Definisanje jasnih procedura za upravljanje IPA fondovima,
4. Nezavisna eksterna revizija,
5. Transparentne procedure javnih nabavki i
6. Kofinansiranje.

IPARD II PROGRAM REPUBLIKE SRBIJE
- IPARD MERA: "DIVERZIFIKACIJA POLJOPRIVREDNIH GAZDINSTAVA I RAZVOJ POSLOVANJA"-

Dominantan deo ruralne radne snage u Srbiji, oko 45% zaposlenog ruralnog stanovništva, radi u poljoprivredi. Visoko učešće poljoprivrednog stanovništva u ruralnoj populaciji, svrstava Srbiju među „pretežno agrarne” evropske zemlje. Pored poljoprivrede, ruralna radna snaga je angažovana u prerađivačkoj industriji (preko 16%), trgovini na veliko i malo (10,2%), građevinarstvu (5,8%) i saobraćaju (4%). Oblasti sa preko 3% učešća u zapošljavanju ruralnog stanovništva su javna uprava, obrazovanje, zdravstvo i socijalni rad. Glavni razlog za mali broj radnih mesta u ovim oblastima i njihovu malu zastupljenost u ukupnoj zaposlenosti, jeste nedovoljna razvijenost sektora javnih usluga u ruralnim područjima.

Sadašnja struktura zaposlenosti u ruralnim područjima je rezultat nedovoljno diverzifikovane ekonomске strukture, koja je visoko zavisna od primarnog sektora i eksploatacije prirodnih resursa. Intervencije u okviru ove mere teže poboljšanju mogućnosti za zapošljavanje u ruralnim područjima. One su usmerene na glavne probleme ruralnih područja, koji su analizom identifikovani, i definisani na sledeći način: nedostatak mogućnosti za zapošljavanje; visoka zavisnost od poljoprivrede; opadanje kvaliteta i dostupnosti osnovnih usluga i infrastrukture.

Ovi problemi rezultiraju smanjenjem atraktivnosti ruralnih područja kao mesta za rad i život, i povećanjem razlika između urbanih i ruralnih područja. Padom kvaliteta života i mogućnosti zapošljavanja, ruralna područja se suočavaju sa demografskim padom i smanjenjem zapošljavanja.

Dostupnost IPARD fondova, jačanje socijalnog kapitala i tržišnih veza, trebalo bi da ojačaju ruralne zajednice i doprinesu njihovom održivom razvoju budućnosti.

Šta je IPARD II Program Republike Srbije (2014-2020) ?

Instrument za pretpriступnu pomoć u oblasti ruralnog razvoja za programski period radi dostizanja evropskih standarda i podizanje konkurentnosti. To je dokument koji se akredituje – odobrava od strane Direktorata za poljoprivredu EU (DG Agri) i definiše mere za podršku ruralnom razvoju u skladu sa aktuelnim regulativama EU. Pored toga, definiše kriterijume i finansijske okvire podrške u skladu sa okvirima definisanim regulativama EU. Akreditacija predstavlja tek jedan od uslova za podršku ruralnom razvoju iz fondova EU - ostale strukture, promocija, podrška, finansiranje, procedure, tehnička tela programa i ostale neophodne okvire za implementaciju.

Mere IPARD programa su određene u okviru dve faze implementacije:

Prva faza:

- Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava,
- Investicije u preradu i marketing poljoprivrednih proizvoda i proizvoda ribarstva,
- Diversifikacija poljoprivrednih gazdinstava i razvoj poslovanja,
- Tehnička pomoć.

Druga faza:

- Sprovođenje lokalnih strategija ruralnog razvoja – LEADER pristup,
- Agro-ekološko-klimatske mere i mera organske proizvodnje.

Analize ruralnog turizma pokazuju da on doprinosi ruralnoj ekonomiji i da ima veliki potencijal za dalji razvoj. Fokus diverzifikacije uokviru IPARD II programa će biti ruralni turizam zbog postojanja duge tradicije podrške kroz nacionalne okvire podrške, kao i zbog velikog potencijala i potrebe za daljim razvojem tog sektora. Štaviše, ruralna područja u Srbiji karakterišu raznovrsnost pejzaža i biološka raznovrsnost, bogato kulturno nasleđe i prirodni resursi. Diverzifikacija ruralne ekonomije kroz viši nivo usluga i aktivnosti u ruralnom turizmu će smanjiti zavisnost prihoda od

poljoprivrede i obezbediti uslove za stabilan dodatni prihod.

MERA	Doprinos EU (EUR)						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2014-2020 EYP
Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava	7.535.248	9.900.325	10.622.224	11.199.743	17.002.434	19.780.025	76.040.000
Investicije u fizičku imovinu koje se tiču prerade i prodaje poljoprivrednih proizvoda i proizvoda ribarstva	6.164.752	8.099.675	8.690.276	9.162.757	13.910.066	16.182.475	62.210.000
Agro-ekološko-klimatske mere i mera organske proizvodnje	-	-	2.187.500	2.187.500	2.187.500	2.187.500	8.750.000
Sprovođenje lokalnih razvojnih strategija – LEADER pristup	-	-	500.000	1.000.000	1.900.000	1.850.000	5.250.000
Diverzifikacija poljoprivrednih gazdinstava i razvoj poslovanja	1.000.000	1.500.000	2.000.000	5.000.000	4.000.000	4.000.000	17.500.000
Tehnička podrška	300.000	500.000	1.000.000	1.450.000	1.000.000	1.000.000	5.250.000
Ukupno	15.000.000	20.000.000	25.000.000	30.000.000	40.000.000	45.000.000	175.000.000

Ova vrsta podrške će doprineti manjoj ekonomskoj i socijalnoj ugroženosti ruralnih područja. Sa druge strane, aktivnosti u ruralnom turizmu proširuju obim dodatnih usluga dostupnih ruralnom stanovništvu, kao i usluga i proizvoda koji se zasnivaju na tradicionalnom znanju, tehnologiji, prirodnim resursima i kulturnom nasleđu.

Opšti ciljevi:

- Povećanje stepena diverzifikacije i razvoja ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima kroz razvoj poslovnih aktivnosti, uz mogućnost stvaranja novih radnih mesta, i direktno uvećanje prihoda gazdinstva i domaćinstva;
- Poboljšanje kvaliteta života u ruralnim područjima i, shodno tome, smanjenje depopulacije ruralnih područja.

Specifični ciljevi:

- Investiciona podrška za razvoj turističnih objekata i usluga za poljoprivredne proizvođače i druge privredne subjekte u ruralnim područjima i proširenje ekonomskih aktivnosti u zemlji u oblasti ruralnog turizma;
- Podrška razvoju turističkih i rekreativnih aktivnosti, naročito za

porodični i dečji turizam.

Ova IPARD mera će upotpuniti podršku u okviru nacionalnog programa za zaštitu lokalnog nasleđa (npr. zanata i tradicionalnih proizvoda), kao i za prodajna mesta tradicionalnih proizvoda.

Sprovođenje ove IPARD mere je u bliskoj vezi sa LEADER pristupom. U ovom slučaju, lokalna populacija i njene lokalne strukture moraju biti od početka uključene u izradu lokalne strategije ruralnog razvoja koja identificuje aktivnosti prihvatljive za svaki specifičan region. Ova mera je povezana sa merom: „Sprovođenje lokalnih strategija ruralnog razvoja-LEADER pristup”.

Korisnici

Korisnici ove mere su:

- Fizička lica registrovana kao poljoprivredni proizvođači u ruralnim područjima ili članovi poljoprivrednog gospodinstva koja diverzifikuju svoje aktivnosti, bilo da su poljoprivredne ili nepoljoprivredne;
 - Mikro i mala privatna pravna lica, kao što je definisano u Zakonu o računovodstvu (Službeni glasnik RS, br. 62/2013 i njegove naknadne izmene), koja su osnovana, ili rade u ruralnim područjima.
- Pravna lica, istog raspona, osnovana izvan ruralnih područja takođe su prihvatljiva za podršku ako se podržane investicije ili aktivnosti nalaze u ruralnim područjima.

Opšti kriterijumi prihvatljivosti

Opšti kriterijumi prihvatljivosti investicije su:

1. Na kraju realizacije, investicija mora biti u skladu sa relevantnim nacionalnim standardima i zahtevima;
2. Korisnik mora biti registrovan u skladu sa odredbama Zakona o turizmu (Službeni glasnik RS, br. 36/2009, 88/2010, 99/2011 i njegove naknadne izmene) na kraju realizacije investicije, a pre konačne isplate;
3. Podnositelj prijave mora da dokaže ekonomsku održivost preduzeća kroz biznis plan na kraju investicionog perioda. Biznis plan treba da bude usklađen sa obrascem koji je pripremila IPARD agencija. Za investicije koje prelaze 50.000 evra kao što je definisano IPARD implementacionom regulativom, potreban je kompletan biznis plan, dok je za manje investicije, ispod 50.000 EUR, potreban biznis plan u pojednostavljenom obliku. Kriterijumi koje će IPARD agencija

koristiti za procenu buduće ekonomske održivosti gazdinstva su kriterijumi procene ekonomske održivosti korisnika, koja će se vršiti u reprezentativnoj godini, kao i kriterijumi za procenu ekonomske održivosti projekta:

Ekonomska održivost korisnika:

JEDNOSTAVNA FORMA BIZNIS PLANA (ZA INVESTICIJE DO 50.000 EUR)

Likvidnost = kumulativni novčani tok treba da bude pozitivan

KOMPLETAN BIZNIS PLAN (ZA INVESTICIJE PREKO 50.000 EUR)

Porodična poljoprivredna gazdinstva	Pravna lica
Odnos dug/sredstva = (kratkoročne obaveze + dugoročne obaveze) / kapital i rezerve	Indikator trenutnog odnosa = obrtna imovina / kratkoročne obaveze
	Odnos prihod / rashod = prihod / rashod
	Odnos dug/sredstva = (kratkoročne obaveze + dugoročne obaveze) / kapital i rezerve

Ekonomska održivost projekta:

JEDNOSTAVNA FORMA BIZNIS PLANA (ZA INVESTICIJE DO 50.000 EUR)

Likvidnost = kumulativni novčani tok treba da bude pozitivan

KOMPLETAN BIZNIS PLAN (ZA INVESTICIJE PREKO 50.000 EUR)

Unutrašnja stopa prihoda
Neto sadašnja vrednost investicije
Vraćanje duga (Vreme potrebno za vraćanje početne investicije)

4. Podnositelj prijave mora da dokaže da nema neizmirenih obaveza u trenutku podnošenja prijave/zahteva za isplatu. Podnositelj dostavlja potpisano izjavu da ne postoji prijava za istu investiciju iz drugog javnog fonda ili šeme za subvenconisanje;

5. Korisnik je obvezan da, pet godina nakon konačne isplate od strane IPARD agencije, namenski koristi investiciju bez izmena, koje značajno utiču na njenu prirodu ili na uslove sprovođenja iste, ili na davanje neopravdane prednosti preduzeću ili javnom organu, i/ili rezultiraju promenom prirode vlasništva nad komponentom infrastrukture, ili prekidom ili izmeštanjem jedne proizvodne aktivnosti koja je kofinansirana.

Specifični kriterijumi prihvatljivosti

- Maksimalan broj ležajeva je ograničen na 30 ležajava po registrovanom korisniku.

Prihvatljivi troškovi

Sledeći troškovi će biti prihvatljivi:

1. Izgradnja i unapređenje nepokretne imovine;
2. Kupovina nove opreme i nameštaja, uključujući i specijalnu opremu i nameštaj za osobe sa invaliditetom i decu;
3. Kupovina novih mašina i opreme za održavanje turističkog mesta i pejzaža, za turističke i gastronomске svrhe, uključujući i IT hardver i softver do njihove tržišne vrednosti;
4. Investicije u spoljašnje i unutrašnje prostore kao što su igraлиšта i odgovarajuća oprema;
5. Opšti troškovi, kao što su naknade za arhitekte, inženjere i druge konsultantske naknade, studije izvodljivosti, sticanje patentnih prava i licenci do 12% od vrednosti ukupnih prihvatljivih troškova, od kojih su troškovi biznis planova prihvatljivi do 5%, ali ne više od 2.000evra;
6. Investicija u obnovljive izvore energije na poljoprivrednom gospodinstvu (izgradnja instalacija i opremanje), za sopstvene potrebe, mora biti deo projekta za turizam (slanje električne energije u nacionalnu mrežu je dozvoljeno sve dok se poštuje granica sopstvene potrošnje - tj. struja koja se proda mreži jednaka je u proseku količini struje koja se iz nje potroši u toku godinu dana).

Prihvatljive aktivnosti

Investicija u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje objekata za pružanje turističkih i ugostiteljskih usluga, kao što su sobe, restorani i drugi objekti, uključujući i objekte za rekreaciju, igranje, turističke kampove, poboljšanje spoljašnjih prostora (za jahanje, ribolov na površinskim vodama, bicikлизам, tematske rute, staze za jahanje), troškovi marketinga, kao što su štampanje letaka, propagandnog materijala, troškovi za internet stranicu, itd.

Kriterijumi selekcije

Vrste kriterijuma selekcije	Odgovor	Bodovi
Podnositac nije stariji od 40 godina u trenutku podnošenja prijave	Da / Ne	20
Podnositac je žena ili preduzeće koje u svojoj strukturi zaposlenih ima najmanje 30% žena	Da / Ne	20
Podnositac se nalazi u planinskom regionu	Da / Ne	20
Sertifikat za specijalizovane stručne obuke, srednja škola u oblasti turizma /univerzitetska diploma	Da / Ne	3/6/10
Projekat podrazumeva otvaranje novih radnih mesta na osnovu biznis plana	Da / Ne	20

Intenzitet pomoći i stopa učešća EU

Intenzitet pomoći, izražen kao udeo javne podrške u prihvatljivim troškovima investicije iznosi do 65%.

Stopa kofinansiranja EU je 75% od javne pomoći.

Korisnici mogu da prijave više od jednog projekta tokom trajanja IPARD programa. Prijava za naredni investicioni projekat može se podneti nakon finalizacije (konačne isplate) prethodnog investicionog projekta.

Korisnik može zahtevati podršku, bez obzira na ukupnu vrednost investicije, za prihvatljive troškove u okviru sledećih granica:

- Minimalna prihvatljiva investicija je 5.000 evra;
- Maksimalna prihvatljiva investicija je 300.000 evra.

Korisnik može podneti do tri projekta i da primi ukupnu podršku u iznosu od maksimalno 400.000 evra javne podrške iz IPARD II programa.

Administrativna procedura

Mera će se sprovoditi od strane IPARD agencije. Projekti u okviru ove mere će biti izabrani kroz javne konkurse za podnošenje prijava. Odluka o raspodeli finansijskih sredstava po meri, po konkursu, biće doneta uz saglasnost IPARD agencije.

Upravljačko telo će svake godine sastavljati godišnji program za konkurse za podnošenje prijava, propisujući broj konkursa, vreme

raspisivanja konkursa i rokove za podnošenje prijava, kao i indikativni budžet za svaku meru.

IPARD agencija će raspisati konkurse za podnošenje prijava i sprovesti sveobuhvatnu kampanju informisanja u saradnji sa Upravljačkim telom. IPARD agencija će dostavljene prijave proveravati administrativno i na licu mesta, u smislu kompletnosti, administrativne usaglašenosti, prihvatljivosti i održivosti biznis plana. Prijave koje ispunjavaju uslove i koje su prihvatljive, biće rangirane i finansirane do raspoloživih sredstava alociranih za pojedinačni konkurs.

Korisnici popunjavaju prijave na obrascima koji su u skladu sa zahtevima i javnim konkursima. Detaljne administrativne provere se sprovode pre odobravanja prijave kako bi se utvrdila kompletност, pravovremenost i ispunjenost uslova za odobravanje prijave. Provere se dokumentuju na detaljnim kontrolnim obrascima.

Prijave koji stignu potpune, blagovremeno i u skladu sa uslovima akta o sproveđenju mere i javnog konkursa će biti pregledane po redosledu njihovog pristizanja. Nakon što IPARD Agencija obradi prijavni formular, na osnovu kriterijuma rangiranja formira se rang lista. Rang lista se kreira, a projekti biraju nakon svakog konkursa. U slučaju kada postoji više projekata sa istim brojem bodova prema kriterijumima za rangiranje, prednost dobija projekat sa ranijim datumom podnošenja kompletne prijave. U slučaju kada je podnet manji broj prijava koje ispunjavaju uslove i koje su prihvatljive, od raspoloživih sredstava za podršku, rang lista neće biti formirana.

Nakon administrativne kontrole, prihvatljive prijave će biti proverene na licu mesta od strane IPARD agencije. Nakon administrativne kontrole i kontrole na licu mesta, biće sklopljeni ugovori sa podnosiocima projekata odabranih za finansiranje.

Sve napred navedeno je podložno akreditaciji i mogu biti predmet izmena. Završne odredbe će biti utvrđene procedurama Uprave za agrarna plaćanja.

Podnosioci prijava za podsticaje po osnovu mera u okviru IPARD programa su u obavezi da IPARD agenciji dostave svoje prijave i biznis planove zajedno sa drugim traženim dokumentima.

Geografski obim mere

Mera se primenjuje na ruralna područja na način definisana u IPARD programu:

U Republici Srbiji postoji 150 opština i 24 grada, koji čine osnovne jedinice lokalne samouprave. Srbija (bez Kosova i Metohije)

je organizovana u 25 okruga. Okruzi su regionalni centri državne vlasti i nemaju sopstvenu upravu; predstavljaju jasne administrativne podele. Beograd čini okrug sam za sebe, te je posebna teritorijalna jedinica osnovana na osnovu Ustava i zakona.

Prema Zakonu o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije, termin „grad“ se odnosi na vrstu lokalne uprave i označena je kao „Teritorijalna jedinica utvrđena zakonom, koja predstavlja ekonomski, administrativni, geografski i kulturni centar šireg područja i ima više od 100.000 stanovnika, a samo u izuzetnim slučajevima manje“. Teritorija grada može biti podeljena na gradske opštine. Podelu grada na gradske opštine definiše gradski statut, u skladu sa zakonom. Naselja koja se ne nazivaju „urbanim“ su klasifikovana kao „ostala“, i po pravilu se smatraju ruralnim područjima.

U svrhe IPARD programa, Srbija će koristiti OECD definiciju ruralnih područja. Prema njoj, ruralna područja zauzimaju 75,1% državne teritorije, što obuhvata oko jedne polovine ukupne populacije (49,9%). Prosečna gustina naseljenosti u Srbiji iznosi oko 93 stanovnika po km². U ruralnim predelima broji 62 stanovnika po km², dok taj broj u urbanim područjima iznosi 289 stanovnika po km².

Nacionalni program za poljoprivredu i ruralni razvoj Republike Srbije 2015– 2020

Nacionalni program za poljoprivredu i ruralni razvoj Republike Srbije je instrument za finansijsku pomoć u oblasti ruralnog razvoja za programski period 2015. do 2020. godine iz nacionalnih budžetskih sredstva. To je dokument koji je komplementaran IPARD II programu i definiše mere za podršku ruralnom razvoju u skladu sa aktuelnim nacionalnim pravnim aktima i potrebama. Ovaj dokument definiše kriterijume i finansijske okvire podrške i ne sme biti preklapanja u merama i potencijalnim korisnicima u odnosu na IPARD II.

Nacionalni program za poljoprivredu i ruralni razvoj sadrži lakše uslove i zahteve za korisnike i pokriva veći broj potencijalnih korisnika, obzirom da je IPARD II namenjen većim preduzećima i gazdinstvima koji mogu realizovati veće investicije i mogu ispuniti sve zahtevane uslove.

Mere Nacionalnog programa koje se planiraju za poljoprivredu i ruralni razvoj:

- Investicije u fizička sredstva poljoprivrednih gazdinstava,
- Diverzifikacija poljoprivrednih gazdinstava i razvoj poslovanja,
- Ruralna infrastruktura,
- Kreiranje, transfer znanja i razvoj savetodavstva,
- Mere za očuvanje životne sredine,
- Razvoj šumarstva u ruralnim područjima,
- Pripreme lokalnih strategija ruralnog razvoja – partnerstava za teritorijalni ruralni razvoj (LEADER pristup).

Podsticaji za podršku aktivnostima koje se planiraju i odnose se na diverzifikaciju ruralne ekonomije svrstani su u četiri podmere:

Podmera 1: Očuvanje i unapređenje starih i umetničkih zanata, odnosno poslova domaće radinosti,

Podmera 2: Unapređenje konkurentnosti kroz podršku investicijama u preradu i marketing na gazdinstvu,

Podmera 3: Lokalni lanci snabdevanja poljoprivrednim i šumskim proizvodima,

Podmera 4: Marketing i promocija nepoljoprivrednih aktivnosti na selu.

Korisnici

Podmera 1: pravna lica i preduzetnici, registrovani za očuvanje starih, tradicionalnih zanata, odnosno poslova domaće radinosti koji su sertifikovani u skladu sa posebnim propisom, upisani u RPG i APR;

Podmera 2: fizička lica (isključujući preduzetnike) upisana u RPG za investicije iz sektora: Mleko. Za investicije iz sektora Vinarstvo i proizvodnja jakih alkoholnih pića, krajnji korisnici su preduzetnici i pravna lica;

Podmera 3: fizička i pravna lica upisana u RPG;

Podmera 4: fizička lica (uključujući preduzetnike) i pravna lica, osnovana sa ciljem promocije nepoljoprivrednih aktivnosti na selu ili za očuvanje starih, tradicionalnih zanata, odnosno poslova domaće radinosti, upisana u RPG i/ili APR.

Opšti kriterijumi prihvatljivosti

Podnositelj zahteva:

- Mora da bude upisan u RPG, odnosno APR (pravna lica i

- preduzetnici) i da je izmirio javne dažbine;
- Ne sme da koristi podsticaje po nekom drugom osnovu (subvencije, podsticaji, donacije) i mora da je izmirio dospele javne dažbine;
- Mora da ispuni dospele obaveze po ranije odobrenim investicijama finansiranim od strane ministarstva poljoprivrede;
- Nepokretnost - predmet investicije ne sme da otuđi i/ili daje drugim licima u zakup, odnosno ako je korisnik podsticaja udruženje predmet investicije mogu koristiti samo članovi udruženja u roku od pet godina od dana isplate podsticaja;
- Pokretnu stvar – predmet investicije ne sme da otuđi i/ili daje drugim licima u zakup, odnosno ako je korisnik podsticaja udruženje predmet investicije mogu koristiti samo članovi udruženja u roku od tri godine od dana isplate podsticaja.

Specifični kriterijumi prihvatljivosti

Podmera 1: Očuvanje i unapređenje starih i umetničkih zanata, odnosno poslova domaće radinosti:

- Za preduzetnika i udruženje, da je registrovan za očuvanje starih, tradicionalnih zanata, odnosno poslova domaće radinosti u skladu sa Pravilnikom;
- Za privredno društvo, da je razvrstano u mikro, malo ili srednje pravno lice u skladu sa Zakonom o računovodstvu;
- Za zemljoradničku zadrugu da ima osnovački akt u kojem je navedeno da se pored osnovne delatnosti bavi i očuvanjem starih, tradicionalnih zanata, odnosno poslovima domaće radinosti, koji su sertifikovani u skladu sa posebnim propisom;
- Za srednju školu da se nalazi u aktu o mreži srednjih škola u skladu sa zakonom kojim se uređuju osnove sistema obrazovanja i vaspitanja;
- Za manastir, crkvu i zadužbinu da je upisan u Registar crkava i verskih zajednica u skladu sa zakonom kojim se uređuju crkve i verske zajednice.

Podmera 2: Unapređenje konkurentnosti kroz podršku investicijama u preradu i marketing na gazdinstvu

- Krajnji korisnici za investicije vezane za vino moraju biti upisani u Vinogradarski i Vinarski registar;

- Krajnji korisnici za investicije vezane za jaka alkoholna pića moraju biti upisani u Registar proizvođača jakih alkoholnih pića;
- Krajnji korisnici za investicije u vezi vinarstva i proizvodnje jakih alkoholnih pića moraju biti ovlašćeni korisnici oznaka geografskog porekla vina ili jakih alkoholnih pića;
- Krajnji korisnici u sektoru mleka moraju dostaviti rešenje Uprave za veterinu Ministarstva poljoprivrede o ispunjenosti veterinarsko-sanitarnih uslova, odnosno opštih i posebnih uslova za higijenu hrane životinjskog porekla za delatnost prerade mleka u domaćinstvu.

Podmera 3: Lokalni lanci snabdevanja poljoprivrednim i šumskim proizvodima

- Ne postoje

Podmera 4: Marketing i promocija nepoljoprivrednih aktivnosti na selu

Za poljoprivredna gazdinstva, mikro, malo i srednje pravno lice:

- Da poseduju kategorisane objekte za bavljenje turističkom delatnošću, ili
- Da poseduju registrovanu zanatsku delatnost, ili
- Da poseduju sertifikat za bavljenje starim i tradicionalnim zanatima.

Za udruženja:

- Da su osnovana sa ciljem promocije nepoljoprivrednih aktivnosti na selu ili za očuvanje starih, tradicionalnih zanata, odnosno poslova domaće radinosti.

Potencijalne investicije

Podmera 1: Nabavka opreme i alata radi očuvanja i unapređenja starih i umetničkih zanata, odnosno poslova domaće radinosti.

Podmera 2: Sektor: Mleko- Izgradnja/proširenje/adaptacija/ objekata za preradu mleka; oprema za uzorkovanje, prijem, preradu, punjenje i pakovanje mleka i proizvoda od mleka; oprema za čišćenje, pranje i dezinfekciju (sterilizaciju) preradnih objekata; laboratorijska oprema (ne uključujući stakleni pribor) za internu upotrebu; podrška promociji proizvoda i prodaji proizvoda na gazdinstvu.

Sektor: Vinarstvo i proizvodnja jakih alkoholnih pića

- Izgradnja/proširenje/adaptacija i opremanje objekata za proizvodnju, punjenje i skladištenje vina i jakih alkoholnih pića, degustacionih sala i prostorija za enoturizam, uređenje prostora vinarija i destilerija;
- Izgradnja/proširenje/adaptacija postrojenja za obradu otpadnih voda i sprečavanje zagađenja vazduha;
- Izgradnja postrojenja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora za sopstvenu potrošnju (solarne elektrane, hidroelektrane, vetrogeneratore, elektrane na biomasu, izmenjivačke pumpe);
- Oprema za proizvodnju vina i jakih alkoholnih pića i repromaterijal;
- Laboratorijska oprema (bez staklenog pribora) za internu upotrebu;
- Podrška promociji oznaka geografskog prorekla i prodaji proizvoda;

Podmera 3: Izgradnja/proširenje/adaptacija objekata za osnivanje prodajnih mesta na gazdinstvima za direktnu prodaju poljoprivrednih i tradicionalnih zanatskih proizvoda i suvenira, u pojedinačnom ili udruženom interesu proizvođača.

Podmera 4: Izrada i nabavka promotivnog materijala i izrada web portala u cilju podrške prodaji.

Intenzitet pomoći

Podsticaji u odnosu na ukupnu vrednost prihvatljivih troškova u okviru investicije: maksimalni iznos je 60%, dodatni podsticaji od 10% ukoliko je investicija u planinskim nerazvijenim područjima,

sprovedena od strane mladih poljoprivrednih proizvođača, sprovedena od strane žena. Ako su ispunjena oba prethodna kriterijuma, onda je maksimalni iznos podsticaja iznosi do 75%.

PRILOG 1

Konkurs o uslovima i načinu korišćenja podsticaja za unapređenje ekonomskih aktivnosti na selu kroz podršku nepoljoprivrednim aktivnostima u 2016. godini

Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine – Uprava za agrarna plaćanja raspisuje: Konkurs o uslovima i načinu korišćenja podsticaja za unapređenje ekonomskih aktivnosti na selu kroz podršku nepoljoprivrednim aktivnostima u 2016. godini.

Raspisanim Konkursom raspodeljuju se podsticaji za unapređenje ruralne ekonomije za investicije koje se sprovode s ciljem unapređenja kvaliteta života u ruralnim područjima, i to kroz:

Program za podršku investicijama za izgradnju, dogradnju, adaptaciju, investiciono i tekuće održavanje, u cilju privođenja nameni, kao i nabavke opreme, a radi pružanja ugostiteljskih usluga u ugostiteljskim objektima i domaćoj radinosti ili seoskom turističkom domaćinstvu, sa sledećim vrstama podsticaja:

- 1) izgradnja novih objekata datih u Prilogu 1 Pravilnika – Autentični seoski objekti;
- 2) radovi investicionog i tekućeg održavanja postojećih, autentičnih seoskih objekata uz očuvanje narodnog graditeljstva i tradicionalne arhitekture, a radi pružanja ugostiteljskih usluga u poslovima domaće radinosti ili seoskom turističkom domaćinstvu;
- 3) dogradnja i adaptacija kupatila, saune, kuhinje i uvođenje sistema centralnog grejanja a radi pružanja ugostiteljskih usluga u ugostiteljskim objektima u domaćoj radinosti ili seoskom turističkom domaćinstvu;
- 4) radovi investicionog održavanja u cilju privođenja nameni autentičnih objekata na selu – vodenica, valjarica (objekata za izvlačenje vlakana, odnosno sukna), vetrenjača, koji su u funkciji seoskog turizma;
- 5) poboljšanje pratećih sadržaja u oblasti rekreacije i nabavke dvorišnog mobilijara, radi unapređenja ponude i pružanjaugostiteljskih

usluga u domaćoj radinosti ili seoskom turističkom domaćinstvu;

6) izgradnja bazena (nadzemnih i ukopanih), površine veće od 12m² i dubine veće od 1m;

7) parterno uređenje dvorišta;

8) opremanje objekata radi unapređenja ponude i pružanja ugostiteljskih usluga u domaćoj radinosti ili seoskom turističkom domaćinstvu.

Program za podršku investicijama za nabavku opreme i alata za obavljanje poslova koji se smatraju starim i umetničkim zanatima, odnosno poslovima domaće radinosti, u skladu sa propisima kojim se uređuju određivanja poslova koji se smatraju starim i umetničkim zanatima, odnosno poslovima domaće radinosti, načinu sertifikovanja istih i vođenju posebne evidencije izdatih sertifikata, sa sledećim vrstama podsticaja:

1) nabavka opreme radi očuvanja i unapređenja starih i umetničkih zanata, odnosno poslova domaće radinosti koji su sertifikovani u skladu sa posebnim propisom;

Program za podršku investicijama za promociju nepoljoprivrednih aktivnosti na selu putem izrade ili modernizacije i profesionalizacije turističkih internet stranica, sa sledećim vrstama podsticaja:

1) troškovi promocije nepoljoprivrednih aktivnosti na selu putem izrade ili modernizacije i profesionalizacije turističkih internet stranica.

Korisnici podsticaja, vrste prihvatljivih troškova, uslovi za ostvarivanje prava na podsticaje, maksimalni iznos podsticaja, dokumentacija koja se podnosi uz prijavu na konkurs i svi ostali detalji definisani su Konkursom.

Za više informacija:

<http://www.mpzzs.gov.rs/>

<http://www.uap.gov.rs/>

PRILOG 2

PROJEKAT: "POLJORIVREDNI DNEVNI CENTAR"

Lokacija: Molenaarsgraaf, Holandija

Programski period: 2007 -2013

Osa / Prioritet: Osa 3 – Kvalitet života u ruralnim područjima i diversifikacija ruralne ekonomije

Mera: M311 – Diversifikacija u nepoljoprivredne aktivnosti

Budžet (EUR):

Ukupni budžet: 123 000 EUR

EAFRD: 46 000 EUR

Nacionalni/Regionalni: 46 000 EUR

Privatni: 31 000 EUR

Trajanje projekta: Februar 2012 –Mart 2014

Jedan dobar primer diversifikacije ruralne ekonomije u nepoljoprivredne aktivnosti je projekt mladog poljoprivrednika Matthijs Baan iz Holandije, koji je tražio način da proširi svoj agrobiznis. On je tražio način da proširi svoje aktivnosti i da njegovi poslovi manje zavise isključivo od poljoprivrede. Istraživanje tržišta mu je pomoglo da identificuje uspostavljanje profesionalnog, edukativnog, relaksirajućeg, rekreativnog polifunkcionalnog Poljoprivrednog dnevnog centra.

Koristeći podršku evropskog fonda za ruralni razvoj i stručne savete od strane arhitekata, jednu od poljoprivrednih zgrada

pretvorio je u Poljoprivredni dnevni centar, uređio zelene inspirativne površine i igrališta na otvorenom.

Dečija farma

Aktivnosti sa roditeljima

Projekat: "Golf teren - Maria Johanna Hoeve"

Lokacija: Noordeloos, Holandija

Programski period: 2007 -2013

Osa / Prioritet: Osa 4 –LEADER

Mera: M413 –Kvalitet života/diversifikacija

Budžet (EUR):

Ukupan budžet: 475 000 EUR

EAFRD: 70 000 EUR

Nacionalni/Regionalni: 70 000 EUR

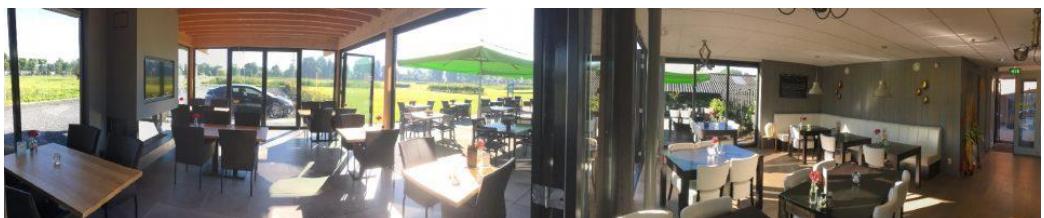
Privatni: 335 000 EUR

Trajanje projekta: Februar 2012 –Mart 2014

Vlasnici su odlučili da prošire poslovanje na svojoj farmi u rekreativni biznis. U 2006. godini ambar su pretvorili u luksuzni smeštajni objekat za grupe posetilaca. U 2010. godini istraživanje tržišta pokazalo im je nove mogućnosti za unapređeno poslovanje. Porodica je donela odluku da investirau postavljanje profesionalnog golf terena i restorana, gde se nude uglavnom regionalni proizvodi. Pejzažni arhitekta je bio angažovan u projektovanje golf terenana način koji bi se savršeno uklopio u pejzaž. Sve komšije i druge zainteresovane strane bili su uključeni u koncept planiranja. Pomoćni objekat koji je adaptiran u restoran sa smeštajem ima i dve sale za sastanke. Kada su planirani sadržaji završeni i opremljeni:restoran i golf teren, porodica je angažovala profesionalnog golf trenera i uspostavljeni su uslovi za funkcionisanje i rad. Iako je golf teren sa 9 rupa,u skladu sa profesionalnim standardima, on nije usmeren samo

na profesionalne igrače, već i rekreativnim korisnicima. Posebna pažnja posvećuje se uključenju lokalnih dobavljača namirnica za potrebe restorana.

Projekat: BoerderijSpa - "Spa farma"

Lokacija: Ootmarsum, Holandija

Programski period: 2007 -2013

Osa / Prioritet: Osa 3 – Kvalitet života u ruralnim područjima i diversifikacija ruralne ekonomije

Mera: M311 – Diversifikacija u nepoljoprivredne aktivnosti

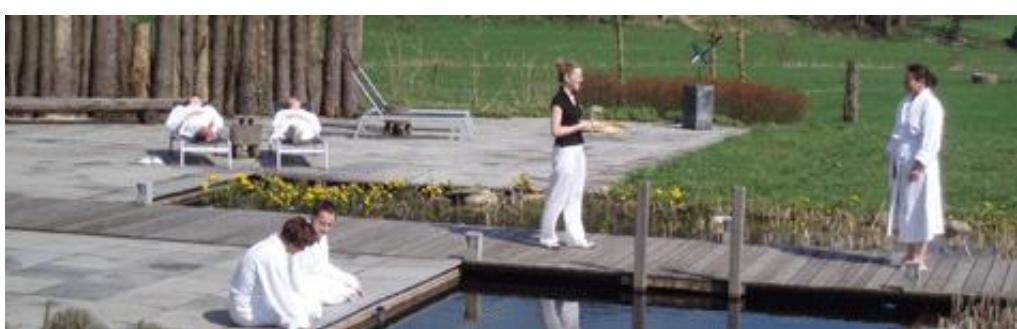
Ukupan budžet: 825 000 EUR

EAFRD: 100 000 EUR

Nationalni/Regionalni: 100 000 EUR

Privatni: 625 000 EUR

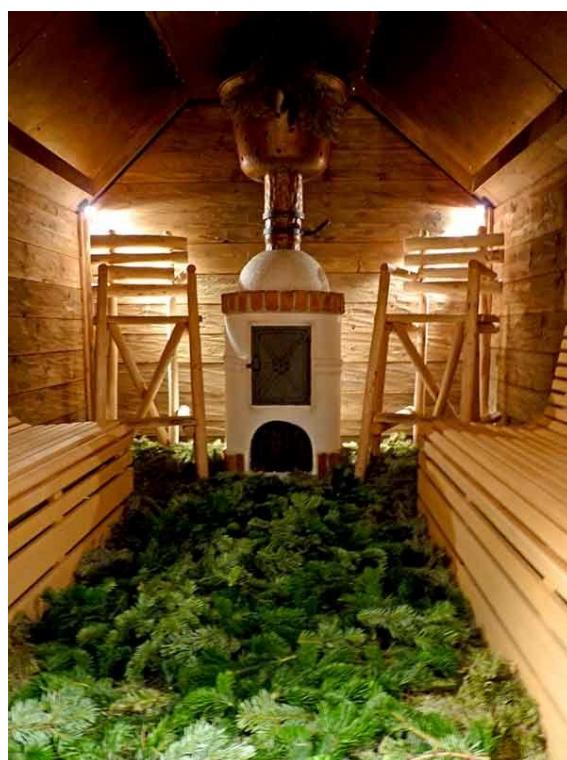
Trajanje projekta: 2007 –2009

Stara farma Frans i Marinka Stegginkis nalazi se u Ootmarsum, holandskoj provinciji Overijssel i datira iz 1645. Povremeni prolaznik verovatno bi bio iznenađen da je ova stara seoska kuća zdravstveni spa centar. To je bilo upravo ono što su vlasnici ove stare kuće imali za cilj kada su se odlučili za "Spa farmu".

Pored "Spa farme" vlasnici proizvode sladoled i mlečne

proizvode, gaje goveda i proizvode druge poljoprivredne proizvode. Farma ima i peć hleba, dve "seno saune", "biljnu saunu" i sobu sa peći od gline za tretmanima sa lekovitim blatom. Svaki deo prostora pruža drugačije iskustvo. Na primer, pod "biljne saune" je prekriven borovim granama da podstakne rad stopala. Gorionik peći od gline ispunjava vazduh sa umirujućom aromom borovih iglica i bilja. Posetioci mogu da koriste različite objekte, u zavisnosti od banjskog paketa koji odaberu. Svi spa paketi koje nudi "Spa farma", uključuju neke elemente iz prirode i boravak na otvorenom.

SADRŽAJ

Uvod	2
Ruralni turizam	3
Izazovi i mogući pravci razvoja ruralnog turizma u Srbiji	5
Pristup ruralnim aktivnostima	7
Pristup ruralnom smeštaju	8
Odnos između ruralnog turizma i drugih vrsta turizma	8
Podrška i podsticaj ruralnog turizma u okviru IPARD II programa Republike Srbije	11
IPARD mera: "Diverzifikacija poljoprivrednih gazdinstava i razvoj poslovanja"	13
Opšti ciljevi	15
Specifični ciljevi	15
Korisnici	16
Opšti kriterijumi prihvatljivosti	16
Specifični kriterijumi prihvatljivosti	18
Prihvatljivi troškovi	18
Prihvatljive aktivnosti	18
Kriterijumi selekcije	19
Intenzitet pomoći i stopa učešća EU	19
Administrativna procedura	19
Geografski obim mere	20
Nacionalni program za poljoprivredu i ruralni razvoj	21
Mere Nacionalnog program koje se planiraju za poljoprivredu i ruralni razvoj	22
Prilog 1-Konkurs o uslovima i načinu korišćenja podsticaja za unapređenje ekonomskih aktivnosti na selu-2016	27
Prilog 2-Primeri iz prakse zemalja EU	29

*«Podrška i podsticaj ruralnog turizma u
okviru IPARD II programa Republike Srbije»*

Autor: Vesna Vandić
Izdavač: Bios fond, Donji Milanovac
Lektura: Ana Prica
Fotografije korica: Emilija Gmizić, Vesna Vandić
Dizajn i štampa: Arhiart, Beograd
Tiraž: 500
Godina: 2016

Publikacija je sufinansirana sredstvima Ministarstva trgovine, turizma telekomunikacija,
Sektor za turizam, namenjenih za projekte razvoja turizma u 2016. godini